

בִּמְקוֹם בִּמְקוֹם BIMKOM
מתכננים למען זכויות תכנון (ע"ר)
مخططون من أجل حقوق التخطيط
Planners for Planning Rights

רכמה

עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח הישוב

תושבי הכפר רכמה ועמותת במקום

רכמה

עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח הישוב

אפריל 2010

תושבי הכפר רכמה ועמותת במקום

עמותת "במקום" - מתכננים למען זכויות תכנון הוקמה ב-1999 על ידי מתכננים/ות ואדריכלים/ות במטרה לחזק את הקשר בין מערכות התכנון לזכויות האדם. עמותת "במקום" פועלת בכלים מקצועיים כדי לקדם שיוויון זכויות וצדק חברתי בתחומי התכנון והפיתוח ובהקצאת משאבי קרקע. העמותה מסייעת לקהילות המצויות בעמדת נחיתות מקצועית, כלכלית או אזרחית בכל הנוגע למימוש זכויותיהן בשדה התכנון.

רח' עזה 36, ירושלים 92382, טלפון 02-5669655, פקס: 02-5660551

e-mail: bimkom@bimkom.org <http://www.bimkom.org>

© כל הזכויות שמורות לבמקום - מתכננים למען זכויות תכנון, 2010

תוכן העניינים

1	מבוא
1	מפתח מונחים מרכזיים
2	רכמה – רקע כללי
8	עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח הכפר
10	א. עקרונות-על
13	ב. עקרונות פרטניים
13	1. מגורים
15	2. שימושי קרקע נוספים
17	סיכום
18	נספחים
19	נספח א': הכפר רכמה - מפת התמצאות
20	נספח א'1: הכפר רכמה - איזור היישוב החדש רכמה
21	נספח ב': הכפר רכמה - 14 המקבצים
22	נספח ג': רכמה - סקר משפחות מורחבות על-פי מקבצי מגורים, דצמבר 2009
23	נספח ד': הכפר רכמה: דוגמא לחלוקה פנימית של מקבץ
24	נספח ה': סיכום פגישה בנושא מגורי קבע חוקיים של רכמה מיום 27/05/09

מבוא

בתקופה שבין יוני לאוקטובר 2009 התקיימה בכפר רכמה פעילות משותפת של תושבי הכפר ושל עמותת 'במקום', במטרה לגבש ולנסח עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח הישוב רכמה, לקראת הכרה ממשלתית בכפר ותחילת תכנונו כישוב קבע. במסגרת פעילות זו התקיימו מספר מפגשים משותפים לתושבי הכפר, בנוסף לפגישות וביקורים פרטניים בכל מתחמי המשפחות, נעשתה למידה משותפת של הצרכים של אוכלוסיית הכפר, נערך סקר משפחות והוצגו חלופות תכנוניות שונות היכולות לענות על צרכים אלו. מסמך זה מסכם את עקרונות התכנון כפי שגובשו בפעילות המשותפת, ומציג מסגרת תכנונית לישוב קבע עבור תושבי רכמה, אשר תענה על צרכיהם הנוכחיים ותבטיח את פיתוחו העתידי של הכפר. מסמך זה משקף הסכמה רחבה של תושבי רכמה, ומהווה ביטוי לנכונות שלהם להגיע לפתרון תכנוני מוסכם.

הפעילות המשותפת ברכמה התקיימה בעקבות פניית ועד הישוב לעמותת 'במקום', על רקע תחושה של תושבי הכפר כי יש נכונות בממסד התכנוני לקדם פתרון של הכרה והקמת ישוב קבע עבורם. תחושה זו, שמקורה בשיחות ובמפגשים שקיימו תושבים ברכמה עם נציגים של הממסד התכנוני, קיבלה חיזוק משמעותי עם פרסום מסקנות ועדת גולדברג להסדרת התיישבות הבדואים בנגב, אשר המליצה על "הקמת התיישבות חדשה באזור ירוחם (רחמה)" (סעיף 116 בדו"ח הועדה). מסמך זה נכתב מתוך תקווה כי אכן יש כוונה ממשית של הממסד התכנוני בישראל למצוא פתרון תכנוני הולם לאוכלוסיית רכמה, ומתוך תפיסה כי בכדי שפתרון זה יהיה בר מימוש, על התכנון להתייחס לצרכים, לרצונות וליכולות של תושבי המקום, כפי שהם עצמם מבטאים אותם. אנו מאמינים כי תכנון ישוב הקבע ברכמה צריך להיעשות מתוך שיתוף פעולה מלא עם תושבי הכפר ובהשתתפותם הפעילה, ומקווים כי העקרונות המובאים במסמך זה יהוו את הבסיס המוסכם לתכנון הישוב.

הצוות המקצועי מטעם 'במקום' כלל אנשי מקצוע מתחום התכנון הפיסי והחברתי - אדריכלים, מתכנני ערים ואנתרופולוגים, כאשר עובד השטח המרכזי ורכז הסדנאות הוא בדואי, חבר צוות העמותה.

מפתח מונחים מרכזיים

מקבץ מגורים: הרכב של מספר משפחות מורחבות המתגוררות בסמיכות זו לזו. ברוב המקרים מדובר במשפחות שביניהן מתקיימים קשרי משפחה ובמקרים אחרים יכולים להתקיים קשרים מסוגים שונים, כגון קשרי נשואים או קשרים חברתיים המבוססים על שכנות רבת שנים. בכל המקבצים המצוינים במסמך זה הביעו התושבים את רצונם להמשיך ולהתגורר בקרבה זה לזה גם במקרה של מעבר למיקום חדש במסגרת ההסדרה התכנונית של הישוב. בחלק מן המקבצים ישנם שטחים שבהם מתקיימים שימושי קרקע המשותפים למשפחות המורחבות השונות (ראה נספח ד').

מתחם משפחה מורחבת: מרחב הכולל בתוכו את המגורים והפונקציות המשותפות לכלל המשפחה המורחבת הכוללת, בדרך כלל, את אבי המשפחה, אשתו או נשותיו, את בניו הנשואים ושאינם נשואים, את משפחותיהם, בנות שטרם נישאו ולעיתים אף בני ובנות משפחה נוספים שלא נישאו או שהצטרפו למשפחה המורחבת מסיבות שונות.

מתחם משפחה גרעינית (בית אב): משפחה גרעינית מוגדרת, בדרך - כלל, כמשפחה של גבר ואישה נשואים וילדיהם. במקרה של נישואין למספר נשים, משפחתה של כל אישה תוגדר כמשפחה גרעינית נפרדת, עם בית נפרד. מתחם המשפחה הגרעינית כולל את בית המגורים, אוהל אירוח לגבר ואוהל אירוח לאישה, מבנה מטבח וחצר לגידול גן ירק ועצי פרי, וברוב המקרים גם שטח לגידול בעלי חיים לצריכה ביתית.

רכמה – רקע כללי

מיקום: הכפר רכמה הינו כפר בדואי לא מוכר, הממוקם בסמוך למועצה המקומית ירוחם. תושבי הכפר מתגוררים ברובם בשלושה אזורים הנמצאים בשולי ובתוך תחום השיפוט של ירוחם: האחד, משני צדדיו של כביש 204, ביציאה הצפונית מירוחם לכיוון דימונה; השני, לצד כביש 224, ביציאה הצפון מערבית מירוחם; והשלישי, ממזרח לאזור התעשייה של ירוחם.

רקע היסטורי: תושבי הכפר נמנים על מטה אל עזזמה, אשר לפני 1948 מנה עשרות אלפי אנשים והתפרס על פני אזורים נרחבים ברמת הנגב, אזור עובדת ואזור המכתש הגדול - רכמה. בעקבות המלחמה ב-1948 אלפים מבני השבט עברו או הועברו לירדן וברכמה עצמה נשארו כ-17 משפחות, אשר למעשה ישבו במקום לפחות מאז ימי התורכים. אליהן נוספו בשנות ה-50 וה-60 משפחות שהשתייכו גם הן למטה עזזמה אשר הועברו ע"י מדינת ישראל מאזורי מגוריהן באזור הר הנגב - עובדת ומצפה רמון. כאמור, תושבי רכמה התיישבו ברובם בשלושה אזורים: האחד לאורך כביש 204, השני על בסיס כביש 224, והשלישי בפתח הכניסה למכתש הגדול.

בשנת 1951 הוקמה במקום מעברת העולים 'כפר ירוחם' שהיו בה כ-400 תושבים. בתחילת שנות השישים נהרסה המעברה, והוחל בבניית העיירה. ב-1962 הוסב שמה ל-'ירוחם'. הכפר הבדואי רכמה לא הוכר ולא הוסדר תכנונית, והתעלמות, לטוב ולרע, אפיינה את יחס הרשויות אליו לאורך שנים רבות. הישוב מתפרס בשטח שברובו נמצא כיום בתוך תחום השיפוט של ירוחם.

אוכלוסייה: בכפר מתגוררים כ-1,400 תושבים המשתייכים למשפחות הבאות, הנמנות כולן על מטה אל עזזמה: זנון, אלפריג'את, אלעמראת, אלעתאיקה, אלגול, אלקשכר, אל מחאסנה, אלדלאלעה, אלווג', אלחמאיסה, אלערג'אן, אלקלאב, אלחרניק, אלבדראן, אבו גרשין, אלאעסם, אל-עלאוין, אלחמדאת, אסגאירה, אלרמאג, אבו חבאק ואלהוימל. משפחות אלה מתגוררות בכ-114 מתחמים של משפחות מורחבות המקובצים ב-14 מקבצים נפרדים, אשר בכל אחד מהם מספר משפחות מורחבות הקשורות, בדרך כלל, בקשרי משפחה. בסך הכול, בכפר כ-220 משפחות גרעיניות המאורגנות במסגרת משפחות מורחבות, כפי שיפורט בהמשך המסמך (ראה נספחים ב' ו-ג': מפת 14 המקבצים וסקר משפחות מורחבות על-פי מקבצי מגורים).

כאמור, חלק מתושבי הכפר התגוררו במקום עוד טרם הקמת מדינת ישראל, או שהם צאצאים של כאלו שהתגוררו במקום מאז, וחלקם הועברו למקום על ידי רשויות המדינה, במהלך שנות החמישים והשישים. עם השנים הפכה האוכלוסייה במקום לקהילה עצמאית ומגובשת, הרואה ברכמה את מקום מושבה, מקיימת בתוכה קשרים חברתיים ומשפחתיים הדוקים, ושותפה למאבק המתמשך למען תנאי חיים ראויים במקום. מאז שנת 2003 פועל בכפר ועד מקומי נבחר המייצג את כלל התושבים.

קרקעות: מאז תחילת שנות השמונים מנהלים תושבי רכמה מאבק משפטי ממושך במטרה להבטיח את זכויותיהם בקרקע ולמנוע את פינויים מן המקום. תושבי רכמה הגישו תביעות לבעלות על הקרקעות שבהן הם משתמשים למגורים ולחקלאות, על בסיס הזיקה שלהם לקרקעות אלה לאחר עשרות שנים בהן הם יושבים במקום ומעבדים את אדמתם (ראה נספח א1: איזור היישוב החדש, תחום תביעות הבעלות על הקרקע). בית משפט השלום ובית המשפט המחוזי בבאר שבע דחו את תביעתם של תושבי רכמה לבעלות על הקרקע, וכך גם בית המשפט העליון (כך נהג בית המשפט גם לגבי יתר המקרים של תביעות הבעלות על הקרקע מטעם האזרחים הבדואים). אולם, בפסיקה האחרונה בעניין זה של בית

המשפט העליון, מיום 15.03.2007, אשר דוחה את בקשתם של תושבי רכמה לערער על צווי הפינוי שהוגשו נגדם, מאחר שלא הוכיחו את בעלותם על הקרקע, קבע בית המשפט גם כי יש להקפיד את צווי הפינוי לתקופה של 18 חודש בכדי לאפשר לצדדים למצות את הניסיונות להגיע להסדר מוסכם, "נוכח מורכבותו של הסכסוך מבחינה ציבורית ואנושית". תקופת ההקפאה של צווי הפינוי אשר הסתיימה זה מכבר, הוארכה שוב לצורך המשך ההידברות ולאור פעילותה של ועדת גולדברג והדיון במסקנותיה.

מצב תכנוני: כאמור, רוב תושבי רכמה יושבים מזה שנים בתחום השיפוט של ירוחם ובתוך המרחב לפיתוח עירוני של ירוחם, כפי שהוגדר בתמ"מ 23/14/4¹ יחד עם זאת, בכל התוכניות הממסדיות שנעשו לירוחם ולסביבתה, מאז הקמתה, לא הייתה כל התייחסות לאוכלוסייה היושבת ברכמה. תחום השיפוט של ירוחם התרחב מאז אמצע שנות ה-60 מ-844 דונם עד ליותר מ-38 אלף דונם כיום, וככל שהוא מקיף יותר ויותר שטח בסביבתה של ירוחם, כולל תחום המחיה של תושבי רכמה, כל התוכניות שנעשו לירוחם מתעלמות מנוכחותם של התושבים המתגוררים ברכמה. התעלמות זו תקפה הן לתוכניות המתאר המקומיות והן לתוכניות מפורטות של אזורים שונים במועצה המקומית ובסביבתה, כדוגמת התוכנית להרחבת אזור התעשייה אשר הופקדה באוקטובר 2009.

על פי תוכנית מתאר מחוזית 14/4, רוב השטח בו חיים ומתגוררים כיום תושבי רכמה מוגדר כאזור לבינוי עירוני ואזור תעשייה מקומי, במסגרת מרחב הפיתוח של ירוחם. על פי תיקון 23/14/4, רוב השטח מוגדר, כאמור, כמרחב לפיתוח עירוני של ירוחם. בנוסף לכך, מדרום-מזרח לכביש 204 מיועד שטח למסילת ברזל ולקו מתח גבוה, ומצפון-מערב לכביש 204, מיועד שטח לציר תיירות. המרחב בו יושבים תושבי רכמה הנמצאים בשולי תחום השיפוט של ירוחם, מוגדר בהצעה לתיקון 23/14/4 כ- 'אזור נוף מדבר' אשר אינו מאפשר בנייה למגורים מכל סוג שהוא. תושבי רכמה, ביחד עם האגודה לזכויות האזרח בישראל ועמותת 'במקום', הגישו התנגדות לתמ"מ 23/14/4 בטענה כי התוכנית אינה נותנת כל פתרון תכנוני שייתן מענה לצרכיה של האוכלוסייה המתגוררת ברכמה. כמו כן, לאחרונה הגישו התושבים התנגדות לתוכנית ההרחבה של אזור התעשייה של ירוחם, מאחר ששוב נעשה תכנון המשפיע באופן ישיר על חייהם ועתידם של תושבי רכמה, מבלי להתייחס כלל לקיומם בשטח ולצרכיהם.

בתוכנית לפיתוח רשות מוניציפאלית של "המועצה האזורית לכפרים הבלתי מוכרים בנגב" משנת 1999, מופיע רכמה כאחד מ-45 הכפרים הבלתי מוכרים אשר התוכנית דורשת להכיר בהם במיקומם הנוכחי ולהסדיר את ההתיישבות בהם. תוכנית זו עדיין לא זכתה למענה רשמי מצד הממסד התכנוני.

מגעים להסדרת הכפר: מאז הקמתו של הועד המקומי ברכמה, בשנת 2003, ניסו חברי הועד לקדם הסדרה תכנונית של הכפר. עם הקמת הועד, פנו חברי הועד למועצה המקומית ירוחם בבקשה להסדיר את הכפר כ"שכונת רועים" חקלאית, במסגרת המועצה המקומית ובתחום השיפוט שלה. לאורך השנים התקיימו מגעים בנושא בין ועד הכפר, המועצה המקומית, מוסדות התכנון וקובעי מדיניות, אשר טרם נשאו פרי. בתאריך 27.8.2007 התקיימה ישיבה בהשתתפות נציגי הכפר, ח"כ טלב א-סנעא, מר יעקב אפרתי, מנהל מינהל מקרקעי ישראל בשעתו, ומר יהודה בכר, כיום ראש הרשות להסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב. בישיבה זו הוסכם לקדם את הקמת שכונת הרועים החקלאית עבור תושבי רכמה בתחום של ירוחם, בכפוף להסכמת המועצה המקומית. עד כה, לא הייתה התקדמות נוספת בעניין יוזמה זו. ב-27.5.09 התקיימה פגישה של נציגי המשפחות עם מי שהיה באותה עת נציג הרשות להסדרת ההתיישבות הבדואית באזור, מר משה משה. בפגישה דובר על המשך הכוונה להכיר בשוב בין אם כשכונה של ירוחם ובין אם כישוב נפרד (ראה נספח ה').

1 התוכנית עדיין לא אושרה.

יחסי רכמה ירוחם: ראוי לציין כי בין תושבי רכמה לתושבי ירוחם מתקיימים קשרי שכנות טובים, ומיעוטם אף מועסקים ומתפרנסים בירוחם, אם בעבודות בניה מזדמנות או במפעלים המקומיים, אם בשוליים של עסקי התיירות, אם בעבודות גננות ואחזקה בעיר ואם במכירת בשר לתושבים רבים בירוחם אשר מכירים את אופן גידול הכבשים ומעדיפים לקנות ישירות מהמגדלים. תושבי רכמה מקבלים את מרבית השירותים (בנק, מסחר, מזון, מרפאה, מוסדות ממשלתיים) בירוחם, והמראה של גברים ואף נשים בדואיות במוסדות השונים או בסופרמרקט המקומי הינו מראה נפוץ. תושבי רכמה מבקשים להמשיך ולקיים קשרים אלו.

בעבור הדור הצעיר של רכמה הקרבה הפיסית לירוחם מהווה מקור לתסכול לרבים, אך גם אתגר ומסגרת התייחסות למעטים. צעירים רבים מסתובבים חסרי תעסוקה, חסרי הכשרה וחסרי מעש בירוחם. ניתן לפגוש אותם ליד הבריכה, בבתי הקפה, בשוק, מדי פעם מקבלים עבודה מזדמנת. הם אינם נמשכים עוד להמשך החזקת העדר אשר הולך ומצטמק בכורח העיתים - מגבלות התנועה והסחר המוטלים ע"י המדינה, ואינם רואים אלטרנטיבה בהישג יד. יחד עם זאת, בעבור מעטים ומעטות, הקרבה לירוחם והמגע עם תושביה מאפשרים, לצד קשרי עבודה ומסחר, גם חשיפה לאינפורמציה, ידע וטיפוח שאיפות שעם הרבה נחישות יוכלו לממש. דוגמא אחת כזאת היא פ. אשר הקימה בצמוד לביתה 'שיג' בו היא מארחת תיירים ומספרת על חייה. במקביל היא מגדלת 4 ילדים, מנהלת את משק הבית ונוסעת במכוניתה לבאר שבע 3 פעמים בשבוע להשלמת לימודיה. פ. מיצגת מקרה מאוד נדיר ברכמה, בכלל, קל וחומר בקרב הנשים בקהילה.

בירוחם גם קיימת ופועלת בהתמדה לאורך שנים, קבוצת תושבים יהודים - "מרקם עירוני" - אשר נמצאת בקשרים מתמשכים עם נציגי הקהילה ברכמה. הקבוצה פועלת ללא לאות להקמתו של גן ילדים ברכמה, פרויקט אשר נראה כי כל הגורמים מבינים את נחיצותו ועדיין העניין מצוי בסבכים משפטיים ובירוקרטיים לאורך שנים רבות.

גם מי שאינם נמנים על קבוצת "מרקם עירוני", בדרך כלל משבחים את היחסים עם הבדואים תושבי רכמה, ובוטחים בהם בהקשרים השונים של חיי היום-יום.

פריסה פיסית במרחב: הבנייה ברכמה היא רובה ככולה בנייה קלה (אוהלים, פחונים, צריפים, גדרות ומכלאות), ורובה המוחלט הוא לצרכי מגורים ומשק הבית. מטבע הדברים, בישוב שאינו מוכר ובנייה בהיתר אינה אפשרית בו, הבנייה שנעשית היא מינימאלית ובמטרה לספק את צרכי הקיום הבסיסיים ביותר. על כן, כמעט שלא קיימים ברכמה מבנים המשמשים כמבני ציבור במובן התכנוני המקובל, למעט שני מבנים ארעיים המשמשים כמסגדים (אחד ממוקם מצפון-מערב לכביש 204, והשני ממזרח לאזור התעשייה של ירוחם), ומבנה המשמש כחנות מכולת. מבנה נוסף שנועד לשמש כגן ילדים עבור ילדי הכפר נהרס במצוות השלטונות. הבנייה של מבנים אלו, המשמשים את כלל האוכלוסייה ברכמה, היא תוצאה של יוזמה מקומית ופרטית של תושבים אשר נותנים מענה לצרכים קהילתיים הקיימים בכפר. מעבר לכך, כאמור, כל הבנייה היא לצורכי השימושים הפרטיים של התושבים.

מבני המגורים מאורגנים במרחב במתחמים על פי חלוקה משפחתית, למשפחות מורחבות, הכוללות אב, אשתו או נשותיו וילדיהם - בנים ובנות שאינם נשואים ובנים נשואים ומשפחותיהם. לעיתים מצטרפים למשפחה המורחבת גם קרובי משפחה נוספים מסיבות שונות. כאשר בנים נישאים ומקימים משפחות משלהם, הם נשארים בתחום המשפחה המורחבת ובונים את ביתם בסמוך לביתו של האב, בהתאם למיקום ולשטח שהוא מקצה עבורם. מתחם המשפחה המורחבת כולל בתוכו גם את המבנים המשמשים למשק הבית (מכלאות, גדרות ומקום לאחסון תבואה ומזון לבע"ח). לעיתים המתחמים מגודרים ומתוחמים באופן ברור, לעיתים אף יש גדרות סביב בתים של משפחות גרעיניות בתוך המתחמים, ובמקרים אחרים אין כל סימן פיסי המגדיר את תחומם של המתחם. יחד עם זאת, גבולות

מתחמי המגורים השונים ברורים וידועים לכלל התושבים, והם בעלי משמעות חברתית רבה מבחינת השמירה על הפרטיות ואפשרויות התנועה במרחב. שכנים לא יחצו דרך מתחם של משפחה אחרת בטרם ייגשו תחילה לאוהל האירוח ('שיג') שבפתח המתחם, והאפשרות לתנועה חופשית של הנשים נקבעת על פי גבולות המתחם המשפחתי.

רוב רובן של המשפחות גרות במקבצים הכוללים מספר משפחות מורחבות (ראה נספחים ב', ד'). ברב המקבצים קיימת קרבה משפחתית בין המשפחות המורחבות, וראשיהן הם אחים או בני דודים. במקבצים אחדים חיים בני משפחות שונות המקיימים קשרי שכנות היסטוריים, ולעיתים אף קשרי נישואין ביניהם. במקבצים המשפחתיים קיימת הרחבה של המרחב הפרטי - זה שאשה יכולה לנוע בו בחופשיות, והוא אינו מוגבל לתחום המשפחה המורחבת. בנוסף לכך, ישנם מקרים שבהם במקבץ יהיו שימושים משותפים למשפחות המורחבות השונות, כמו למשל 'שיג' משותף לכמה משפחות שכנות, המשמש כמקום להתכנסות ולקיום חגיגות ואירועים גדולים.

מערכת הדרכים בכפר בנויה כך שהיא מובילה אל ובין מתחמי המגורים והמקבצים השונים. הדרכים לרוב עוברות בין המתחמים וכמעט ואין מקרים שבהם דרך חוצה מתחם משפחה מורחבת.

תעסוקה: המחסור במקורות פרנסה ותעסוקה ברכמה, הוא אחד הגורמים הדחופים ביותר לטיפול במסגרת הכרה ותכנון של הישוב. המצוקה הקשה ברכמה, כמו בכל שאר הכפרים הבדואים הלא-מוכרים בנגב, נובעת מכך שמצד אחד אין כל אפשרות לייצר מקורות פרנסה חדשים, מאחר שכל בנייה ביישוב היא אסורה, ומצד שני, הצמצום הכפוי של שטחי מרעה וחקלאות הזמינים לתושבים והעדר מכסות מים אינם מאפשרים המשך התבססות על כלכלה מסורתית. כך שאפשרויות התעסוקה הפתוחות בפני תושבי רכמה הן בעיקר במפעלי התעשייה בירוחם. אלא שהפריפריאליות של האזור ומצבה הקשה של ירוחם בתחום התעסוקה (שיעור האבטלה בירוחם הוא מן הגבוהים בארץ זה שנים רבות) עושים את מצבם של תושבי רכמה, חסרי ההכשרה המקצועית לקשה עוד יותר. מעטים מבין תושבי רכמה מועסקים כנהגי רכבים של הסעות עובדים ואוטובוסים, מיעוט נוסף עובדים במסגרות קבועות במערכת הביטחון (שרות בתי הסוהר למשל), מעטים עוסקים בעבודות אחזקה וגנות בירוחם ומעטים ביותר השתלבו בעסקי תיירות - טיולים ואירוח. רבים מקרב המבוגרים הינם פנסיונרים של מערכת הביטחון. מרבית המשפחות ברכמה מקיימות משק חקלאי קטן לצריכה ביתית (עד 30 ראשי צאן ושטחים לעיבוד חקלאי), וכ- 30 משפחות מורחבות מקיימות משק חקלאי לצרכים מסחריים (100 עד 300 ראשי צאן).

קשה לאמוד את השיעור המדויק של מובטלים ובלתי מועסקים ברכמה, מאחר שאין כלל נתונים רשמיים מסוג זה ביחס לאוכלוסיית הכפרים הלא-מוכרים. התרשמותנו בביקורים אצל המשפחות היא כי האבטלה פושה בכפר. רוב רובם של הצעירים מובטלים ורבות המשפחות שאין להן כל הכנסה, והן תלויות באבטחת הכנסה ובקצבאות הביטוח הלאומי. כאמור, מצב זה היה שונה בעבר כאשר רבים מהתושבים שרתו במערכת הביטחון לאורך שנים, ובטרם חלו המגבלות הקשות ביחס לגידול ורעיית הצאן והגמלים. לצד אלה, שיעור התעסוקה הנמוך נובע גם מסיבות נוספות: מחסור בתשתיות שיאפשרו פיתוח מקורות תעסוקה בתוך הישוב; קשיי ניידות עקב העדר תשתית של דרכים, רמת מינוע נמוכה והעדר תחבורה ציבורית; העדר מסגרות לטיפול בילדים קטנים; והעסקת הנשים במשק הבית ובעלי החיים, תוך מגבלות קשות על הכשרתן וניידותן. מיעוט שולי בקרב הנשים בכל זאת עוברות קורסי הכשרה מקצועית, אם בתחומי התפירה לסוגיה ואם בתחומי החינוך לגיל הרך בעיקר. נראה כי מגמות אלה תתרחבנה עם המעבר ליישוב מוסדר, עם הקמתן של מסגרות לטף ועם הנגישות לאפשרויות תעסוקה בקרבת הבית.

יש לחזור ולהדגיש כי רבים מתושבי רכמה סובלים ממצוקה כלכלית וחיים מתחת לקו העוני. אין ספק

כי מפתח עיקרי לשינוי מצב קשה זה הוא בחינוך, הכשרה מקצועית ויצירת מקורות תעסוקה גם בישוב עצמו.

חינוך: רבים מתושביה המבוגרים של רכמה, גברים ובעיקר נשים, אינם יודעים קרוא וכתוב, ובקרב הצעירים אין כמעט בנמצא בעלי השכלה אקדמית או השכלה מקצועית כלשהי. ברכמה לא פועלים מוסדות חינוך כלשהם. תלמידי בי"ס יסודי מוסעים לביה"ס בקסר אל-סר (מרחק כ- 15 ק"מ) או לביה"ס בואדי א-נעם (מרחק כ- 25 ק"מ), ותלמידי בי"ס תיכון מוסעים לשגב שלום (מרחק כ- 35 ק"מ).

תושבי רכמה מודעים לחשיבותה של ההשכלה ומעוניינים שילדיהם ילמדו בבתי הספר, אך המרחק מבתי הספר והנסיעות הארוכות מקשים על כולם. תוצאותיהם הרסניות במיוחד לגבי הבנות עם התבגרותן, שכן ההורים אינם מאפשרים לבנות מתבגרות לצאת למקומות שאינם "מוגנים" דיים, שאינם תחת פיקוחם ו'שמסכנים' את הבנות על פי תפיסתם. מסגרת חינוכית במקום חיונית לקידום ההשכלה בקרב הבנות. ברכמה אין כל מסגרת חינוכית הנותנת מענה לילדים בגילאי הגן, וילדים אלה בודאי שאין להסיע לבדם באוטובוס למרחקים.

תושבי הכפר מנסים מאז 2002 לקדם הקמת גן לילדי הכפר בתחום ירוחם ובשיתוף עם המועצה המקומית. לאורך השנים הביעה המועצה המקומית תמיכה בבקשה של תושבי רכמה להקים גן לילדי הכפר בתחומה של ירוחם, אך עד כה, כל המאמצים לא נשאו פרי. בשנת 2006 אף יזמה המועצה הכנת תב"ע נקודתית בתחום השיפוט של ירוחם להקמת מוסד חינוכי עבור ילדי רכמה. התוכנית אושרה בוועדת התכנון המקומית אך בסופו של דבר לא הוגשה לאישור הוועדה המחוזית.

בחודש מרץ 2009, הגישה האגודה לזכויות האזרח, בשם תושבי רכמה וקבוצת הפעילים תושבי ירוחם, מרקם עירוני, עתירה לבית המשפט לעניינים מנהליים בבאר-שבע, בדרישה להקים גן ילדים עבור ילדי רכמה. עד לאחרונה, נראה היה כי המועצה המקומית ירוחם, בתיאום עם משרד החינוך ומשרד הפנים, פועלת לקדם הקמת גן ילדים זמני עבור ילדי רכמה בתוך תחום השיפוט של ירוחם, במסגרת הכנת תוכנית חדשה להרחבת אזור התעשייה של ירוחם. אלא שלאחר שהופקדה ופורסמה התכנית להרחבת אזור התעשייה, התברר לתושבי רכמה כי ההרחבה מתוכננת על אדמות שהם מעבדים ואזור התעשייה המורחב נושק לבתיהם. במצב כזה, לא יכלו התושבים שלא להתנגד לתכנית, כל עוד לא נעשה הסדר עימם ביחס לאדמות חלופיות וביחס להסדרת מגוריהם ויישובם. לאחר הגשת ההתנגדות, שכאמור איננה התנגדות לאזור התעשייה כשלעצמו אלא לחלקיות המהלך ולהתעלמות, כמו בכל התכניות בעבר, מהאוכלוסייה הבדואית במקום וצרכיה, שינתה המועצה המקומית ירוחם את עמדתה ביחס לגן ובדיון שהתקיים בבית המשפט לאחרונה, הביעה את התנגדותה להקמת הגן. בית המשפט העמיד בפני הצדדים אורכה בת 3 שבועות כדי להביא בפניו מספר חלופות למיקומו של הגן. תושבי רכמה, בשיתוף עם אנשי קבוצת 'מרקם עירוני' בירוחם, 'האגודה לזכויות האזרח' המייצגת אותם בבית המשפט ועמותת 'במקום' שתורמת את הידע התכנוני המקצועי, גישו מספר חלופות לבית המשפט, בתקווה שימצא הסדר שישים קץ למציאות המתמשכת של אפליה ולסבל התושבים בנושא זה.

חברה ותרבות: "אנחנו לא יכולים לחיות בכלוב" חזרו ואמרו לנו אנשי רכמה. ואכן ככל שהתרשמנו, בקהילה זו אשר מקיימת אורח חיים מסורתי מבחינת חלוקת התפקידים, חלוקת העבודה וחלוקת הכוח, המרחב הפתוח מהווה במידה רבה תנאי לתחושת ביטחון ולהרגשת "בית". כמובן שהבסיס הכלכלי-חברתי לכך הוא רעיית צאן וגמלים וחקלאות בעל, כדרך קיום ואורח חיים. התנועה בשטח הפתוח היא במידה רבה תנאי לקיומו של אורח חיים זה, אשר בשנים האחרונות יותר ויותר מוגבל ומאיים בשל המגבלות על התנועה עם הכבשים והגמלים. האישה, מתנהלת ופועלת במרחב הביתי, והיא וצאצאיה

הינם העובדים העיקריים במשק הבית ומשק העזר. הכבשים המוחזקות ליד הבית והנאקות, נחלבות ומטופלות על ידיהן. גם בעלי העדרים הגדולים נעזרים רבות ע"י הנשים. כל עוד העדר ליד הבית, העובדת העיקרית היא האישה שעושה זאת בנוסף לטיפול היומיומי בילדיה ולעבודות משק הבית - בישול ונקיון.

דווקא על רקע זה, של המרחב הפתוח ושל התפיסה שהמדבר כולו פתוח, פרוץ ונגיש לכל, ובמובנים רבים הוא הבית של הרועים, של הגברים ושל הנוודים, מתקיים הצורך החזק לקיים גבולות ברורים וקשוחים של פרטיות. בקהילה הבדואית ברכמה מתקיימות דרגות שונות של פרטיות, החל מהבית הפרטי של האישה שהוא המקום שלה ושל ילדיה, המשך ב- 'שיג' של האישה וילדיה, מקום בו ישבו גם הבעל וקרובי האישה, ובעיקר קרובותיה וחברותיה, המשך ב- 'שיג' של הבעל שהוא בבחינת חדר האורחים הגברים של הבעל והמשפחה. מעבר למרחב הפרטי הזה מתקיים משק העזר או העדר בהם מטפלת האישה, ובמרחק של כ- 30 עד 50 מטר, בתי המשפחה המורחבת - בתי הבנים הנשואים ונשותיהם. הנשים נעות בכל המרחב זה בחופשיות יחסית, ואורחים יגיעו ל- 'שיג' של המשפחה המורחבת שימצא קרוב לכניסה למתחם. כך, כשם שהיחידה הטריטוריאלית והקניינית הבלתי מחולקת היא המשפחה המורחבת הכוללת את אבי המשפחה, אשתו או נשותיו וצאצאיהם הנשואים והבלתי נשואים, כך גם גבולות הפרטיות נמתחים על פני גבולות המשפחה המורחבת ונשמרים בקנאות. במרחב זה נעה האשה בחופשיות, והיא זקוקה לכך לשם ביצוע המטלות הרבות המוטלות עליה. נראה כי עקרון כפול זה של מרחב פתוח, מחד גיסא, ושל כיבוד מרחבים פרטיים, מאידך גיסא, הינו עקרון מרכזי המסביר ומסדיר את מבנה היחסים, את המבנה החברתי ואת המבנה המרחבי שמבטא ומאפשר אותם. ברכמה, כאמור, עקרון זה נוכח במידה רבה וניכר הן מרחבית והן מבנית. בין משפחות מורחבות הגרות בשכנות - ברוב המקרים אלה בני משפחה שהתפצלה עם מות האב, בני דודים וקרובים, נשמר מרחק של כ- 30 עד 50 מטר, ובין מקבצים משפחתיים של מספר משפחות מורחבות, נשמרים מרחקים גדולים הרבה יותר.

מעניין לציין שעל אף המרחקים הגדולים בין מקבצי המגורים, הקהילה כולה נמצאת בקשרים יומיומיים ובכל מקרה של חתונה, בעיתות חג ומועד, כמו גם בעיתות אובדן ואבל, הקהילה כולה מתחברת ומרחבים נפתחים לאירוח. כך, לקראת חתונה, במשך השבוע לפניה, עת מוקם אהל החתונה, הגברים מבלים בו כל ערב עד לחתונה עצמה. בחודש רמאדן, בנוסף לארוחות יומיות משותפות, אחת לשבוע מארחת משפחה אחת גם נשים וגם גברים לארוחת הפסקת הצום. את הנשים מארחת האישה ב- 'שיג' שלה ואת הגברים מארח הבעל ב- 'שיג' הגברים. הידיעה נמסרת במכולת או במסגד, ועוברת מפה לאוזן, וביום חמישי בערב מגיעות משפחות מקצה אחד של רכמה לקצה השני, לארוחת שבירת הצום. כך כל יום חמישי של רמאדן.

כאמור, רוב הנשים ברכמה אינן יודעות קרא וכתוב ודומה גם מצבם של הגברים. לגברים רבים בכפר שתי נשים ולעיתים אף שלוש. במקרים כאלה מדובר למעשה במשפחות נפרדות כאשר כל אשה מגדלת ילדיה בבית משלה, לעיתים במרחק מכוון מבית האשה האחרת. על פניו, הרוח טובה בין הנשים, אך ברגע של אינטימיות הן יצהירו עד כמה החיים באופן זה קשים ומתסכלים. על אף הפוליגמיה הנהוגה ברכמה, נשארות לא מעט נשים רווקות בבתי הוריהן. הגברים נוטים לשאת אשה שניה ושלישית שלא מבנות המקום ואלה האחרונות נותרות חסרות. רוב נשות רכמה אינן עובדות מחוץ לבית, אלא במסגרת הבית ומשק העזר. מיעוט שולי בקרב הנשים בכל זאת עוברות קורסי הכשרה מקצועית, אם בתחומי התפירה לסוגיה ואם בתחומי החינוך לגיל הרך בעיקר. נראה כי מגמות אלה תתרחבנה עם המעבר ליישוב מוסדר, עם הקמתן של מסגרות לטף ועם הנגישות לאפשרויות תעסוקה בקרבת הבית.

עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח הכפר

כפי שנאמר, מסמך זה הוא תוצר של עבודה משותפת של תושבי רכמה ביחד עם עמותת 'במקום'. מטרתו להביא בפני השלטונות מסגרת של עקרונות תכנוניים המצביעה גם על נכונותם של התושבים לשנות משהו מדפוסי ההתארגנות המרחבית הנוכחית, במטרה לקיים יישוב שיזכה להכרה ולהסדרה תכנונית, גם על יכולתם ונכונותם לקבל החלטות משותפות בתחום ההתארגנות המרחבית והחברתית, וגם על צרכיהם ודרישותיהם החיוניים להמשך קיומם כקהילה שיש לה אורח חיים מובחן. על בסיס כל אלה, המסמך מפרט עקרונות מנחים לתכנון ופיתוח ישוב קבע ברכמה, כך שיענו על הצרכים הנוכחיים והעתידיים של תושבי המקום, תוך שימת דגש על הצרכים הדחופים ביותר.

הצרכים הדחופים אשר להם תכנון הכפר צריך לתת מענה מידי הם:

- ◆ הסרת האיום בהריסת בתים ובפינוי התושבים והבטחת האפשרות לבניית מבנים חדשים.
- ◆ מתן שירותים בסיסיים לתושבים - בעיקר חינוך ובריאות.
- ◆ יצירת מקורות תעסוקה ופרנסה לתושבי הכפר.
- ◆ הסדרת ההחזקה והשימוש בקרקעות החקלאיות.
- ◆ הסדרה של אדמות מרעה בקרבת הכפר.
- ◆ הקמת תשתיות: דרכים, ביוב, ואספקה סדירה של מים וחשמל.

מאחר שתהליכי התכנון והפיתוח נוטים להימשך זמן רב, יש למצוא דרך להבטיח כי צרכים אלה ימולאו, גם אם באופן חלקי, עוד בטרם תאושר תוכנית לכפר ויחלו עבודות הפיתוח. ישנה חשיבות גדולה לכך, בעיקר בכל הקשור להפסקת הריסת הבתים ובניית מבנים חדשים, ולמתן שירותי בריאות וחינוך בסיסיים בכפר.

על תכנון ופיתוח הישוב לענות על צרכים אלה תוך התחשבות באורח החיים הנוכחי בכפר, בסדרי החיים ובמבנה החברתי הקיים, מחד גיסא, וביכולותיהם הכלכליות ובעוניים, פשוטו ומשמעו, של מרבית תושבי הכפר, מאידך גיסא. על כן, חשוב שהמעבר מהמצב הנוכחי למצב חדש יהיה הדרגתי, בהתאם לרצון של התושבים, שביא לשיפור בתנאי החיים ובאיכות החיים של התושבים, שלא יהיה כרוך בהוצאות כספיות שהתושבים לא יוכלו לעמוד בהן ושלא יגרום לפירוק המרקם החברתי.

מסמך זה מבטא את הרצון המשותף של תושבי רכמה להביא לשינוי מהותי בתנאי חייהם הקשים הנוכחיים, ואת ההסכמה הרחבה ביחס למעבר ליישוב קבע לצורך כך. כל זאת בתנאי ששינוי זה יביא לשיפור משמעותי במצבם ולביטול "הזמניות הקבועה" המאפיינת את חייהם במקום מזה עשרות שנים. במידה שתכנון הישוב לא יוכל להבטיח את מימושם של תנאים אלו, יעדיפו תושבי רכמה להמשיך ולשמור על המצב הקיים.

התפיסה המנחה את התוויית העקרונות במסמך היא כי על התכנון ברכמה לכוון לפיתוח הישוב ותנאי החיים של האוכלוסיה המתגוררת בו, תוך יצירת האפשרות המרחבית להמשכיות של אופני ההתפתחות והארגון הקיימים, כל עוד התושבים יבחרו בכך. מכאן שנוכח תזוזתם הצפויה של חלק מהמשפחות, יש ליצר מרחבים משפחתיים גם במיקום החדש ולאפשר התפתחות בתוכם, ככל שניתן, באופן שיקבע על ידי התושבים עצמם.

העקרונות המנחים לתכנון הישוב מתבססים על המבנה הקיים של הכפר ומבקשים להתוות את התשתית לתכנון ופיתוח של ישוב חדש במקום. בראש ובראשונה, העקרונות המוצעים יוצאים מתוך אופן הפריסה והארגון של המגורים ברכמה כפי שהם כיום, בתור השכבה המשמעותית הקיימת בכפר, ומתוך תפיסה כי שכבה זו צריכה להוות את נקודת המוצא והבסיס לכל תכנון עתידי בכפר. המסמך מציג תחילה מספר 'עקרונות על' שמטרתם להנחות את תכנון ופיתוח הישוב, ובהמשך מפרט עקרונות ספציפיים המתייחסים, קודם כל, לתכנון שכבת המגורים בכפר, על פי ארבע רמות של החיים החברתיים ברכמה: רמת הישוב כולו; רמת מקבץ המגורים המשותף למספר משפחות מורחבות המתגוררות בשכנות; רמת המשפחה המורחבת הכוללת מספר משפחות גרעיניות הקשורות בקשרי משפחה; ורמת המשפחה הגרעינית. בהמשך המסמך מפורטים עקרונות תכנון המתייחסים לשימושי קרקע נוספים, מעבר למגורים, ברמת הישוב כולו. בכל מקרה, תכנון הכפר יעשה תוך התייחסות לארבע הרמות הנ"ל של החיים החברתיים וליחסים ביניהן.

א. עקרונות-על

1. הישוב רכמה יתוכנן כישוב כפרי - חקלאי המיועד לכלל התושבים הבדואים היושבים כיום בסביבות ירוחם ולבני משפחתם, ולהם בלבד.

- הישוב המתוכנן יהיה מיועד לתושבים הנוכחיים של המקום, המאורגנים כבר כקהילה מגובשת. הישוב לא יהווה אתר שאליו תרוכז אוכלוסייה ממקומות ישוב אחרים בנגב, ושאיננה חלק מקהילת המקום.

- הישוב ישמר את אופי החיים הכפרי-חקלאי הנוכחי של תושבי המקום. אין הכוונה כי כל תושבי רכמה יתפרנסו אך ורק מחקלאות, אלא להצביע על מגמה, אורח חיים ותרבות חיים ועל כך שהתכנון יאפשר הן את המשך העיסוק בחקלאות כמקור פרנסה למי שירצה בכך, והן את המשך קיומם של משקי בית חקלאיים בקנה מידה מצומצם לשם צריכה ביתית של התושבים.

- מעבר לכך, המשמעות של ישוב כפרי היא שבישוב תישמר רמת צפיפות בינוי נמוכה, וכי מבחינת שירותים, הישוב יסתמך במידה רבה על ירוחם כישוב העירוני הסמוך.

2. תכנון ופיתוח הישוב יעשו תוך התייחסות לעיקרון המנחה של "ישוב במעבר".

המעבר של אוכלוסיית רכמה מצורת המגורים הנוכחית לישוב מתוכנן, יהיה כרוך בשינויים דרמטיים הן ברקמת החיים החברתיים והקהילתיים של האוכלוסייה, והן בהוצאות הכלכליות הכרוכות בפיתוח ובעלויות המחייבה של התושבים. שינויים אלו עלולים לסכל את האפשרות להתבססות ושגשוג עתידיים, שהם מטרת התכנון כולו. בראש ובראשונה, יש לשאוף לצמצם את הפגיעה (ההכרחית) במרקם החיים הקיים ולאפשר עד כמה שניתן לאופני וצורות ההתפתחות המרחבית הקיימת להתממש ולמצות עצמם.

המושג "ישוב במעבר" מבקש לשקף שאיפה זו.

המטרה היא ליצור **תהליך** תכנוני (בשונה מתכנון סופי כולל) המקיים בתוכו שלבים שונים של תכנון ופיתוח, באופן כזה שתתאפשר גם התחשבות במבנה החברתי הקיים, ובתהליכי השינוי שהוא עובר, וגם ביכולות המוגבלות ביותר של תושבי רכמה לשאת בהוצאות הכרוכות בהסדרה התכנונית ובפיתוח הכפר.

על מנת לאפשר שינויים הדרגתיים ואיטיים באופני הפריסה המרחבית ובאורחות החיים וההסדרים החברתיים - תרבותיים הקיימים, ומתוך הבנת הצורך שלא לכפות שינויים והסדרים שהתושבים, כפרטים וכקהילה, אינם יכולים להכילם, אנו סבורים כי יש לאפשר למימדים מסוימים, מוגדרים מראש, להתפתח תוך המשכיות ורציפות, בתוך התנאים המגבילים של התכנון הממסדי.

לדוגמא: יחידת התכנון תהיה מבוססת על המשפחה המורחבת (הקצאת קרקע, קביעת קווי בניין, קביעת שימושי קרקע ואחוזי בנייה מותרים וכו'), אך ללא חלוקה פנימית מחייבת למשפחות הגרעיניות המרכיבות את המשפחה המורחבת. אופן תכנון כזה יאפשר לאוכלוסייה חופש פעולה מסוים ובחירה אם להמשיך או לשנות נוהגים קיימים בתחום ניהול ואחזקת הקרקע, וחלוקתה בין בני המשפחה.

תכנון ופיתוח הישוב ייעשו בהדרגתיות, על פי סדר עדיפויות שיקבע בשיתוף עם התושבים. העיקרון הוא של פיתוח מדורג, כזה שלא יבוצע בצמוד לתבנית קבועה מראש, אלא יושאר בו די חופש לעריכת התאמות לבעיות וצרכים שעולים תוך כדי התהליך. כלומר, רמת הפיתוח תותאם

לצורכי התושבים ולרצונם, ולא על פי סטנדרט חיצוני וקבוע מראש.

על רקע מצבה הכלכלי של אוכלוסיית הכפר, מתחייבת יצירת אפשרויות של תמיכה כלכלית ממשלתית שתינתן במסגרת תהליכי התכנון והפיתוח של הכפר. שאם לא כן, מימוש התוכניות לכפר עלול להיתקל בקשיים בלתי עבירים מבחינת התושבים ויגרום לתסכול לכל המעורבים במהלך ראוי זה.

3. תכנון הישוב יתבסס על המצב הקיים והפריסה המרחבית הנוכחית, וככל שניתן יסדיר את ההתיישבות הקיימת במקומה.

- באותם מקרים שבהם יתחייב מעבר ממקום ההתיישבות הנוכחי למיקום חדש בישוב המתוכנן, יעשה הדבר בהסכמה ולאחר הבטחת קרקע חלופית מספקת במסגרת הישוב המתוכנן, ופיצוי על אובדן הקרקע והמחוברים.

- ישוב הקבע יכול להתפתח הן כישוב עצמאי מבחינה מוניציפאלית ותפקודית והן כשכונה בתחומה של המועצה המקומית ירוחם, ובלבד שיתקיימו כל העקרונות והתנאים המפורטים במסמך זה.

4. תכנון הישוב יתבסס על דפוס ההתפתחות הקיים המבוסס על המסגרת המשפחתית, ויאפשר את המשך קיומו.

היחידה העירונית לתכנון ולהקצאת קרקע בישוב תהיה מתחם המשפחה המורחבת (אב, אשתו או נשותיו, בניו ובנותיו שאינם נשואים ובניו הנשואים ומשפחותיהם). הקצאת הקרקע בישוב תעשה על פי יחידות משפחתיות אלה ותאפשר את הבנייה העתידית לדור הבא בתוך מתחם המגורים המשפחתי, כפי שנהוג כיום. השטח המוקצה לכל משפחה מורחבת יקבע על פי מספר הבנים בדור הביניים הנוכחי, נשואים ושאינם נשואים, אשר עתידים להתגורר בסמוך לאבי המשפחה. גודל השטח שיוקצה לכל משפחה יאפשר גם לדור הבנים הבא לבנות את ביתם במסגרת המתחם המשפחתי. באופן זה, על אף התזוזה הפיסית הצפויה ובמסגרת ההסדרה התכנונית, יתאפשר המשך הדפוס הקיים של התפתחות הישוב בתוך מרחבים משפחתיים שיוקצו מלכתחילה, ותחושת המרחב הפתוח תישמר אף היא לפחות לדור הבנים הנוכחי. מעבר לכך, יוקצה בישוב שטח למגורים לבנייה עתידית של הדורות הבאים, שלא יימצא להם מקום במסגרת המתחמים המשפחתיים ("שכונת הרחבה").

5. תכנון הישוב יעשה במשולב עם הסדרת הזכויות בקרקע של כלל הקרקעות שבהחזקת ובשימוש התושבים.

הסדרת הזכויות בקרקע של התושבים תעשה בהסכם ותבטיח את המשך מגוריהם של תושבי רכמה וצאצאיהם במקום, ואת המשך השימוש שלהם בקרקע החקלאית. כמו כן, תוסדר זכותם של התושבים המתפרנסים מרעייה לשטחי מרעה ראויים ונגישים.

6. השתתפות התושבים בתכנון הישוב

כל שלבי תכנון הישוב ופיתוחו ייעשו בשיתוף אפקטיבי של התושבים ועל פי סדר העדיפויות שיקבע בשיתוף איתם. השתתפות התושבים היא תנאי הכרחי לתכנון ולהצלחתו.

7. גמישות ומגוון פתרונות

אוכלוסיית הישוב היא מגוונת מבחינות שונות ואין להניח כי צורכי כל התושבים זהים, ולכן על התכנון לכלול פתרונות מגוונים אשר יתנו מענה לצרכים השונים.

8. התחשבות במאפיינים חברתיים - תרבותיים קיימים

תחושת החופש והיחס הבלתי אמצעי למרחב הפתוח מהווים מרכיב מרכזי בזהות ובתרבות של תושבי רחמה, ויש להגן עליהם, ככל הניתן, במסגרת תכנון היישוב, למען ההגנה על מרקם החיים במקום ולמען הצלחת היישוב בעתיד.

גם תפיסת הפרטיות וביטוייה במרחב מהווים מרכיב מרכזי בבניית מרקם החיים החברתיים ביישוב, והינם חלק מהותי מהמנגנון המסדיר ומאפשר את יחסי השכנות המצוינים הקיימים בכפר. על התכנון להתחשב בהיבט תרבותי מרכזי זה של תפיסת הפרטיות ובהבחנות הנובעות ממנו בין מרחב פרטי למרחב ציבורי, והמנהגים הקשורים בהן, כפי שהם נהוגים כיום.

ב. עקרונות פרטניים

1. מגורים:

1.1 רמת הישוב:

- מתחמי המגורים אשר ממוקמים בתחום שייקבע לישוב הקבע יישארו במקומם ויוקצה להם שטח מספיק בהתאם לעקרונות המפורטים להלן. מתחמי המגורים אשר נמצאים כיום מחוץ למרחב שיוגדר כתחום ישוב הקבע, יעברו לאזורים בתוך התחום אשר יוגדרו כפנויים, במסגרת הסכמה עם התושבים וכחלק מתהליך התכנון, ויוקצה להם שטח מספיק בהתאם לעקרונות המפורטים בהמשך.
- הפריסה והמיקום של אזורי המגורים במרחב תעשה על פי החלוקה למקבצי המגורים, וההרכב והארגון הפנימי שלהם, כפי שהם מתקיימים כיום.
- בין מקבצי המגורים יישמרו מרווחים המאפשרים את המשך קיומה של תחושת הפרטיות במסגרת המשפחתית הרחבה (כ- 150 עד 200 מטרים). ניתן למקם במרווחים אלו שימושים ציבוריים או פרטיים שונים (כגון: שטחים ציבוריים פתוחים, מקום להתכנסות בחגיגות, גן ילדים או משפחתון, דרכים, גידולים חקלאיים ועוד), ושטחים לתעסוקה ומסחר שיהיו נגישים לנשים המתגוררות במקבצים הסמוכים.
- יש להימנע מכליאת יחידות משפחתיות כמובלעת בין יחידות אחרות, בכדי לאפשר תחושת החופש במרחב והפרטיות במסגרת המשפחתית.
- בנייה עתידית לדורות הבאים תעשה בשלב ראשון בתוך מתחמי המשפחה המורחבת, כפי שנהוג כיום. בנוסף, יוקצה בישוב שטח לשכונת הרחבה עתידית, לבנים שלא ימצא עבורם שטח לבנייה במסגרת המשפחתית.

1.2 רמת מקבץ המגורים:

- המשפחות המורחבות ברכמה מתגוררות לצד משפחות קרובים במסגרת 14 מקבצי מגורים. גם במקרים בהם המשפחות במקבץ אינן של קרובי משפחה, התושבים הדגישו את רצונם להמשיך ולחיות אלה לצד אלה גם במקרה שיעברו לאזור מגורים חדש. על כן, במקרים שבהם קיים מקבץ מגורים המשותף לכמה משפחות מורחבות, יש לשמור על הרכב המקבץ ועל היחס בין המשפחות השונות. בין מתחמים של משפחות מורחבות המתגוררות בשכנות במסגרת אותו מקבץ יישמרו מרווחים המאפשרים את המשך קיומה של תחושת הפרטיות במסגרת המשפחתית, אך יחד עם זאת מאפשרים גם את אחידות ורציפות המרחב המשותף של המקבץ (כ- 50 מטרים).
- בתחום מקבץ המגורים יוקצה שטח לשימוש ציבורי משותף של המשפחות השכנות ('שיג' משותף, מקום להתכנסות בחגיגות ואירועים משותפים, מגרש משחקים, גן ילדים או משפחתון, מכולת, וכן מרחב שיוכל לשמש לעבודת נשים או להכשרתן, בקרבת הבית).
- במקרים בהם יהיה צורך להקצות למשפחות מיקום חדש יש להתחשב בשיקולים של יחסים בין-משפחתיים בבחירת המיקום החדש. ככל הניתן יש לשמור על השכנויות הקיימות, ובמידה ומדובר במקבץ קיים יש לשמור על הרכב המקבץ גם במיקום החדש.

- מתחם המשפחה המורחבת יוגדר כמרחב פרטי ויכלול בתוכו גם פונקציות המשותפות לכלל המשפחה. ככלל, יש לשמור על מידה רחבה של גמישות וחופש פעולה לבני המשפחה המורחבת, בתכנון המרחב המשפחתי שהוא היחידה התכנונית הבסיסית המוצעת.
- המשפחה המורחבת כוללת, בדרך כלל, את אבי המשפחה, אשתו או נשותיו, את בניו הנשואים ושאינם נשואים, את משפחותיהם, ולעיתים אף בני ובנות משפחה נוספים שלא נישאו או שהצטרפו למשפחה המורחבת מסיבות שונות.
- ◆ כל מתחם משפחה מורחבת יהיה מיועד למגורים של מספר משפחות גרעיניות של אב המשפחה, בניו ונכדיו, נשותיהם ומשפחותיהם. כאשר יגיע למימוש פוטנציאל ההתפתחות הטמון בו, יתגוררו במתחם המשפחה המורחבת כ- 6 עד 8 משפחות גרעיניות.
- ◆ בתי המשפחות הגרעיניות יהיו מרוחקים זה מזה די הצורך על-מנת לאפשר את השמירה על הפרטיות.
- ◆ בתחום מתחם המשפחה המורחבת יוקצה מקום לאוהל אירוח - "שיג" - המשותף לכלל המשפחה המורחבת, ואזור לגידול בע"ח לשימוש ביתי, הכולל את כל הנלווים (מכלאה, דיר חורף, מקום לאחסון מזון לבע"ח).
- מתחם המשפחה המורחבת יוגדר כאזור מגורים, אשר ניתן לקיים בו גם שימוש לגידולים חקלאיים וגידול צאן, לצריכה ביתית.
- מתחם המשפחה המורחבת יקבע ויתוכנן כך שיאפשר את המשך אורח החיים וארגון המרחב הנוכחי, תוך הקצאת קרקע לבנייה עתידית של דור הילדים הנוכחי.
- ככל שהדבר מתאפשר (על פי קביעת מיקום הקבע של הישוב) מתחמי המשפחה המורחבת ייקבעו במיקומם הנוכחי. במקרה של מעבר למיקום חדש, יוקצה שטח על פי גודל המשפחה (מספר הגברים, הנשואים ושאינם נשואים, בדור הבנים הנוכחי) ועל פי הארגון המרחבי במתחם הנוכחי.
- שטח מתחם המשפחה המורחבת יקבע על פי מפתח של הקצאת שטח של כ- 8 דונם לכל משפחה גרעינית פוטנציאלית שבמתחם, אשר ישמש למגורים ולחקלאות לשימוש הביתי, ומיועד גם לבנייה עתידית של דור הילדים הנוכחי. חשוב להבהיר כי העיקרון להקצאת הקרקע מבוסס על עקרון דורי, והוא צופה פני עתיד על פי מספר המשפחות הצפויות בהתבסס על מספר הילדים ברגע הנתון של הקצאת הקרקע. כאשר תתבצע הקצאת הקרקע בפועל, יהיה צורך לעדכן את הנתונים על פי המצב האמיתי באותו זמן (ראה נתוני סקר המשפחות, נספח ג').
- במידה שהמשפחה המורחבת כוללת בני או בנות משפחה נוספים (כמו נשים רווקות בוגרות לדוגמא), אשר אינם בעלי משפחה גרעינית ואין להם צורך בעתודות קרקע לבנייה עתידית של דור הבנים, יוקצה להם, במסגרת מתחם המשפחה המורחבת, שטח של דונם אחד עבור בניית יחידת המגורים והנלווים לה (מבנה מטבח, חצר לגידול גינת ירק ועצי פרי).
- בשלב הראשון של תכנון ופיתוח ישוב הקבע תהינה שתי חלופות לחלוקה הפנימית של מתחמי המשפחה המורחבת. החלופה הנבחרת תיקבע על פי רצון המשפחה. על פי האפשרות הראשונה הקצאת הקרקע למשפחה המורחבת תהיה כרוכה בחלוקה פנימית של המתחם לחלקות על פי מספר המשפחות הגרעיניות באותו המתחם. האפשרות השנייה תאפשר

למשפחה עצמה לקבוע האם לקיים חלוקה פנימית של המתחם, באיזה אופן ובאיזה שלב. הכוונה היא לאפשר בשלב הראשון את המשך חלוקת הקרקע המשפחתית כפי שהיא מקובלת ומתקיימת ברכמה כיום, ולעבור באופן הדרגתי להקצאת קרקע ורישומה כפי שנהוג על פי כללי המסד.

1.4 רמת המשפחה הגרעינית:

- תחום המשפחה הגרעינית יוגדר כמרחב פרטי.
- משפחה גרעינית תוגדר, בדרך כלל, כמשפחה של גבר ואישה נשואים וילדיהם. במקרה של נישואין למספר נשים, משפחתה של כל אישה תוגדר כמשפחה גרעינית נפרדת, עם בית נפרד.
- לתחום המשפחה הגרעינית יוקצה שטח המספיק לבית מגורים, אוהל אירוח לגבר ואוהל אירוח לאישה, מבנה מטבח וחצר לגידול גן ירק ועצי פרי, ובמידת הצורך גם לגידול בע"ח לצריכה ביתית.
- לכל משפחה גרעינית תוקצה חלקת מגורים בגודל של 8 דונם. חלקת המגורים תשמש גם לצרכי הבנייה העתידיים של צאצאיה של המשפחה הגרעינית.

2. שימושי קרקע נוספים

- ישוב הקבע ימוקם במרחב שמצפון לירוחם, לאורך ומשני צידי כביש 204 (ראה נספח א' ונספח א:1 איזור היישוב החדש).
- בחרנו להצביע על מרחב זה מתוך הבנה כי זהו המרחב שעליו דיברו נציגי הרשויות עם התושבים כמיועד ליישוב הקבע, מבחינה טופוגרפית וגיאוגרפית הוא נראה כמתאים ומבחינה תכנונית ישנן מגבלות הניתנות להסטה (מסילת רכבת וקו מתח גבוה). עם זאת, נראה כי בשל מגבלות טופוגרפיות (רכסי הרים) אין מספיק שטח מתאים בצידו האחד של הכביש ויש לתכנן את היישוב משני צדדיו. כמו כן, יש כיום ריבוי של תושבים ומקבצים משני צידי הכביש, וככל שתידרש פחות תזוזה של תושבים, כן יקל תהליך המעבר לישוב מוסדר. מתוך הבנה כי המקבצים סביב אזור התעשייה וסביב תחנת הדלק מהווים הפרעה לפיתוח עתידי של ירוחם, מסכימים תושבי רכמה לפנותם. נראה כי התושבים מצפים להבנה דומה ביחס לפיתוח כפרם והשטח שיוקצה לו.
- תשתיות - על הישוב לכלול מערכות חשמל, מים, ביוב ופינוי אשפה שתהיינה נגישות לכלל התושבים.
- דרכים - על הישוב לכלול מערכת דרכים שתאפשר גישה לפתחי כל אחד ממתחמי המשפחה המורחבת. דרכים ציבוריות לא תחצנה מתחמי מגורים משפחתיים.
- שירותים ציבוריים, חינוך, רפואה ודת - על הישוב לכלול מוסדות אלה עפ"י הצורך וגודל האוכלוסייה. יש למקם את המוסדות (מסגד, מרפאה, גן ילדים, בתי ספר) בשטחים ציבוריים אשר יהיו נגישים לכלל המשפחות, ובין מתחמי המגורים. מיקומם המדויק יקבע תוך שיתוף הציבור בתהליך התכנון שיעשה, לאחר הגדרה ראשונית של האזור בו יוקם הכפר ושל התנאים העקרוניים להסדרת הקרקע והמגורים. שירותים ציבוריים מסוימים (כגון מוסדות ממשלתיים ובנקים) ימשיכו

להינתן בירוחם.

- יוקצו שטחים ציבוריים פתוחים לצורכי פנאי (מגרש כדורגל, מגרשי משחקים) במרכז הישוב, בין המקבצים ובין מתחמי המשפחה המורחבת.

- כלכלה ותעסוקה - על הישוב לאפשר פעילות כלכלית ענפה ומגוונת:

◆ הקצאת שטחי מסחר אשר יוכלו לספק את צורכי התושבים. ימוקמו בתוך הישוב בשטחים ציבוריים הנגישים לכלל המשפחות.

◆ יש להקצות שטחים לתעסוקה בקרבת מתחמי המגורים בתחום מקבץ המגורים, אשר יאפשרו מקומות תעסוקה לנשים בהתאם למקובל כיום ביחס לאפשרויות התנועה במרחב.

◆ הקצאת שטחים למלאכה ותעשייה זעירה אשר יוכלו לשמש מקור פרנסה לתושבים. ימוקמו מחוץ לאזור המגורים ובסמוך לכביש הראשי.

◆ יוקצו שטחים לפיתוח תיירות מקומית ותיירות אקולוגית. מתחמי תיירות ניתן למקם ממערב לכביש 204, בהתאם להגדרות שנקבעו בתמ"א 23/14/4.

- חקלאות -

◆ בנוסף להקצאת שטחים בתחום אזור המגורים לצורכי חקלאות וגידול בע"ח לשימוש ביתי, יוקצה שטח מחוץ לאזור המגורים לצורך הקמת מכלאות ודירי צאן עבור בעלי העדרים הגדולים לשימוש מסחרי. בעלי העדרים הגדולים, אשר כיום מחזיקים את הצאן במרכז מתחם המשפחה המורחבת, ערים לבעייתיות של מצב זה ומוכנים להעברת הצאן והגמלים, במסגרת ההסדרה התכנונית, אל מחוץ לאזור המגורים.

◆ בתחום היישוב ובנוסף להקצאת הקרקע למגורים, יוקצו ויוסדרו שטחי החקלאות המשמשים לזריעה וגידולים חקלאיים.

◆ יוקצו ויוסדרו שטחי רעייה² מחוץ לישוב לשימוש התושבים. כאמור, רוב תושבי רכמה מגדלים צאן ולרבים מהם גם גמלים. במשך כשלושה עד חמישה חודשים בשנה הם חייבים לרעות את הצאן והגמלים מחוץ לשטח היישוב. אם בעבר הרחוק הסדרי הרעייה היו בין השבטים, הרי שמאז קום המדינה מתקיים תהליך של הגבלת הנדודים ושטחי הרעייה. לאורך שנים נשמרו הסדרי רעייה עם תושבי רכמה, אך בשנים האחרונות הסיירת הירוקה מצרה צעדיהם גם במרחב שהיה מוסכם ומטילה עליהם קנסות חדשות לבקרים. יש להביא לסיום מצב זה ולהסכים על שטחי מרעה ותקופות רעייה, כך שהתושבים יוכלו להמשיך ולהישען על ענף מסורתי זה שהינו חלק מאורח חייהם, תרבותם וערכיהם. מעבר לכך, יש לקחת בחשבון גם את התועלת המוכחת לסביבה של הרעייה.

---

2 איזורי המרעה כפי שנמסרו על-ידי התושבים והיו מוסכמים ומקובלים לאורך השנים הינם:
א. מאיזור המגורים הנוכחי עד נחל ממשית.
ב. איזור המכתש הגדול עד מערבית למפעל אורון.
ג. מדרומית לירוחם עד נחל חצץ (המשולש) מסביב לבסיס 'חתירה'.

סיכום

במסמך זה הבאנו עקרונות תכנוניים כלליים לתכנון ופיתוח ישוב קבע ברכמה, אשר יכולים להנחות את המתכננים בגישתם הכללית למקום, אך בשום אופן אינם באים להחליף תהליך מסודר של שיתוף התושבים לאורך כל מהלך התכנון.

מטרת מסמך זה להביא בפני מקבלי ההחלטות את קולם של תושבי רכמה שסובלים מאפליה מתמשכת לאורך שנים, כאשר תוך התעלמות מתמשכת וסחבת בירוקרטית נמנעים מהם חינוך והשכלה במקום מגוריהם, נמנעות מהם תשתיות בסיסיות של מים, חשמל וביוב והם מאוימים בהרס בתיהם, בגירוש ובנישול. מקורות המחייה שלהם - אדמות מרעה ותנועה עם צאן וגמלים, מוגבלים יותר ויותר, מקורות פרנסה אלטרנטיביים כמעט ואינם קיימים, בודאי שלא עבורם. בעוד דור המבוגרים שירת שנים רבות במערכת הביטחון והיא הייתה לצד גידול בעלי החיים וחקלאות ה'בעל', מקור הכנסתו ויציבותו הכלכלית, הרי שמציאות זו השתנתה ואין למצוא כמעט צעירים העובדים דרך קבע במערכת הביטחון. יחד עם זאת, תושבי הכפר רואים עצמם חלק אורגני של המדינה והאזור וגאים בכך. הם מאמינים במדינה ובמוסדותיה ורוצים להשתלב בה, אך מבקשים לעשות זאת בדרכם ובקצב שלהם, תוך שמירה על מסגרותיהם החברתיות והתרבותיות ותוך שמירה על זכויותיהם הבסיסיות.

לאור המציאות הקשה וארוכת השנים של איסור בנייה ואיומי ההריסות, הסדרה תכנונית של ההתיישבות ופיתוח היישוב, תוך התחשבות במצבם הכלכלי החברתי והתרבותי של תושבי רכמה, הם צו השעה. תושבי רכמה מצידם מוכנים לצעד שאינו שגרתי ואינו קל עבורם. הם מוכנים למעבר, במקרה הצורך, ממקום מגוריהם הנוכחי לאזור שייבחר להקמת יישובם, בקרבת מקום, תוך הצרת המרחב הפתוח לו הם רגילים. ההנחה, בבסיס ההסכמה היא כמובן, שתזוזה זו תכלול הסדרה תכנונית של הישוב והקצאת קרקעות מתאימה לצרכיהם בפריסה המתחשבת באורח חייהם ובתרבותם. ניסינו לבטא מגמה זו בהתווית העקרונות התכנוניים תוך ערנות לשבריריות הכלכלית של הישוב ולזהירות הנדרשת במהלכים של התערבות תכנונית שיש לה השלכות חברתיות עמוקות. הצבענו על המשפחה המורחבת כחידת השלד לתכנון הישוב (במסגרת מקבצי המשפחות הנוכחיים). מתחם המשפחה המורחבת יכלול את השטח המוקצה לדור הנוכחי ולדור הבא של המשפחה המורחבת, וכך בתקופה זו פיתוח המגורים בכפר יעשה בתוך היחידות האלה. מקבצי המגורים יתמלאו במשך השנים הקרובות בתהליך הדומה לאופן ההתפתחות המתקיים היום. האתגר העיקרי המלווה את התכנון ברכמה הוא למצוא את הדרך לשלב בין שפת התכנון הקיימת לבין צרכי התושבים, תרבותם ומרקם חייהם הנוכחי. מסמך זה מצביע על הדרך לממש זאת.

המצב הנוכחי ברכמה הוא בלתי נסבל. על מקבלי ההחלטות וקובעי המדיניות לפעול בדחיפות ליצירת מצב שיאפשר בנייה חדשה למגורים, הקמה של מוסדות חינוך לגיל הרך ולגיל הצעיר במקום, ויצירה של מקורות תעסוקה לתושבי הכפר. כל אלה צריכים להיות בראש מעייניהם של מתכנני המקום, ועליהם לדאוג כי צרכים אלו יתממשו באופן מייד, כבר במהלך תהליכי התכנון והפיתוח, ולא יידחו עוד.

נספחים

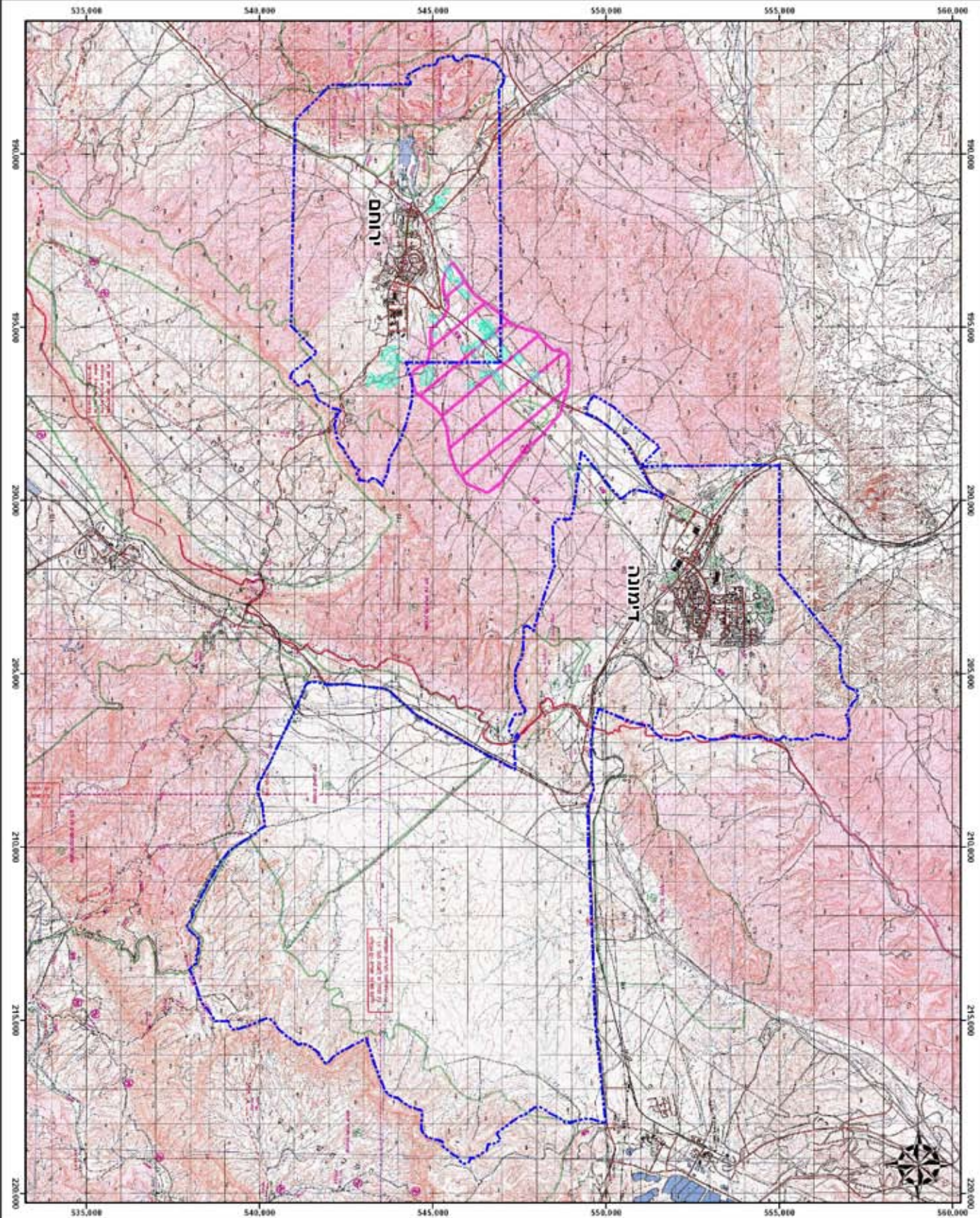

הכפר רכמה

מפת התמצאות

- מרחבי המגורים
- הקניונים - רכמה
- אזור מרחב התכנון
- תחומי שיטות

אפריל 2010

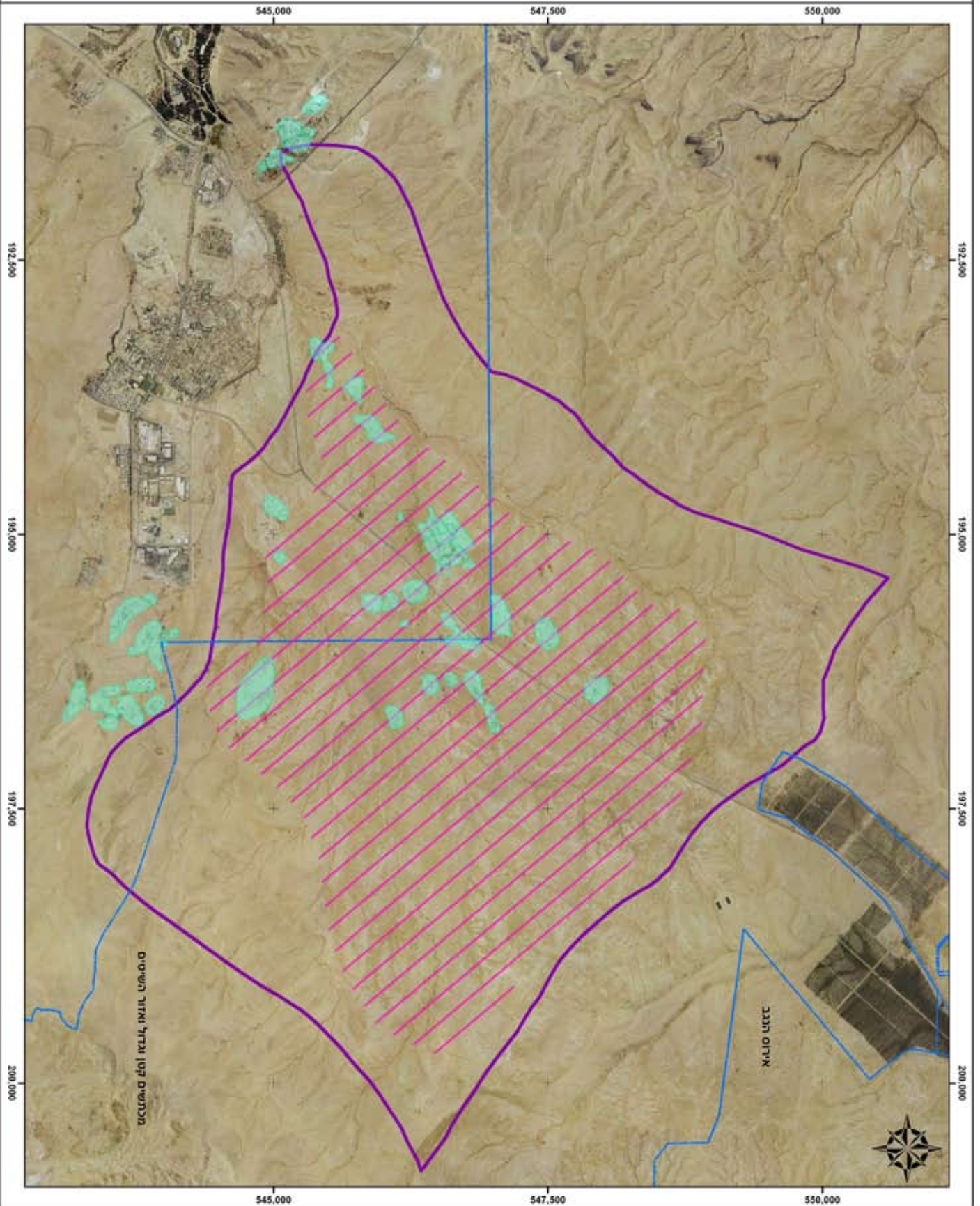
רנפר רנמה

אזור הישוב
החדש רנמה

ע"ג תעלום אוויר
משנת 2008

- מתחמי המגורים - רנמה
- אזור פרויקט הפיתוח
- תחום תכנון תשתיות
- על הקרקע - רנמה
- תחום שיטות

אפריל 2010

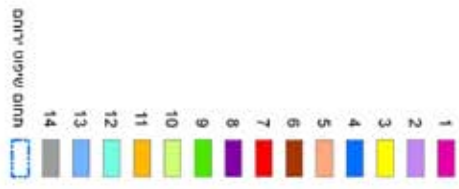

הכפר רכמה

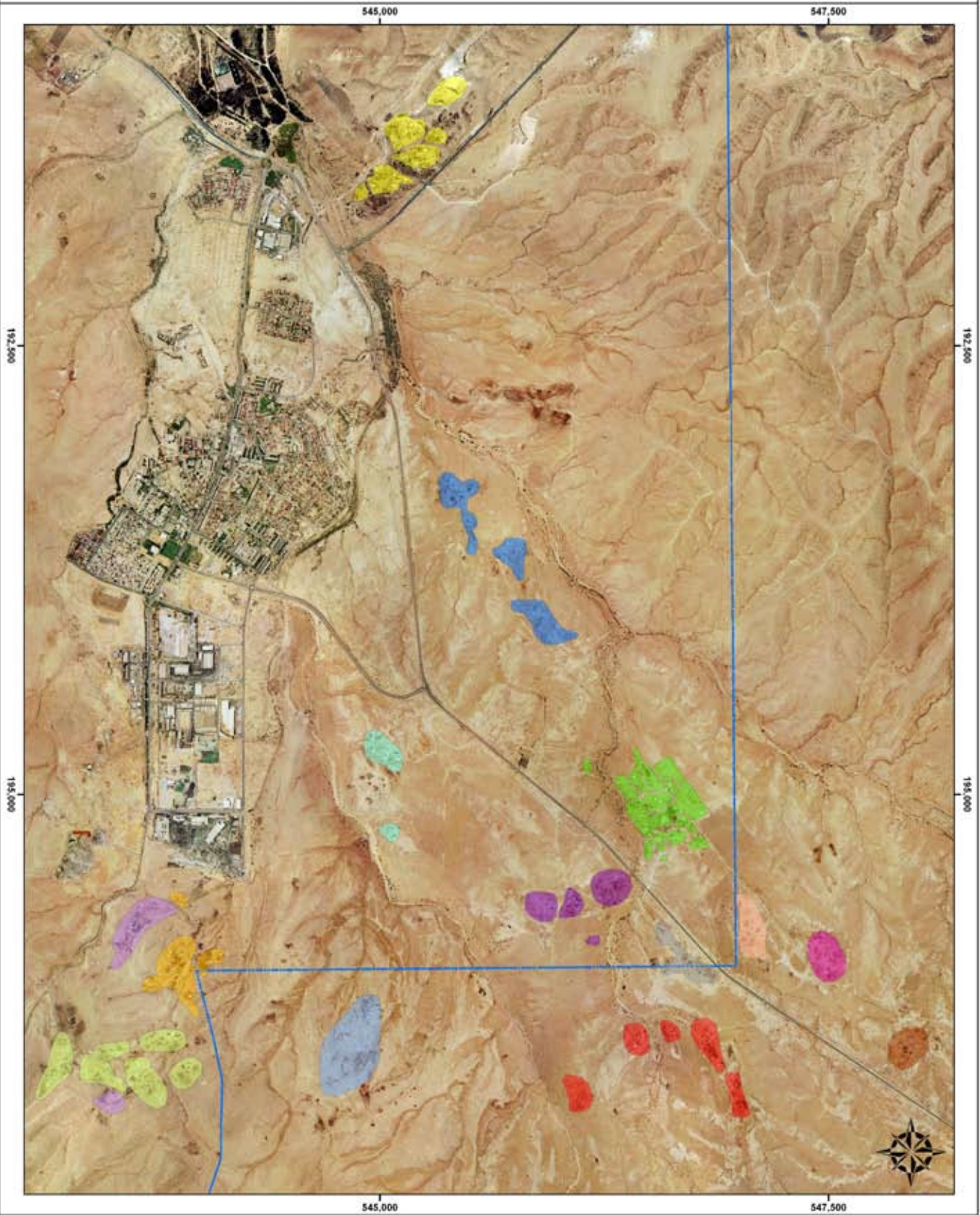
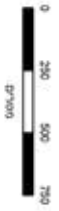
14 המקבצים

ע"ג תצלום אוויר
מסגרת 2008

תחום המגורים
על-פי חלוקה למקבצים

אפריל 2010

נספח ג':
רכמה – סקר משפחות מורחבות על-פי מקבצי מגורים
דצמבר 2009¹

מספר המקבץ בהתאם למפת המקבצים (נספח ב')	מספר אבות המשפחות המורחבות במקבץ	מספר הבנים במקבץ	מספר המשפחות הגרעיניות הקימות והעתידיות (דור הבנים)	מספר האנשים היחידים במקבץ ²	נשים נוספות ³
סה"כ	114	499	601	18	27
1	6	17	23		
2	7	19	24	2	2
3	13	70	83	3	5
4	7	29	35	1	1
5	6	9	15	1	
6	6	20	26		1
7	7	35	41	1	1
8	5	51	56		6
9	10	57	67	1	4
10	19	78	92	6	2
11	10	32	40	2	2
12	6	31	37		1
13	8	30	38		1
14	4	21	24	1	1

1 מספרי הסקר נכונים ליום סקירתם ויש לעדכןם בעת העבודה בשטח. כמו כן יש להבהיר כי לא הכנסנו לנתוני הסקר את קטגוריית הנכדים וגם לא את קטגוריית הבנות והנכדות, כי העניין המרכזי שלנו היה להצביע על אופן אפשרי של חישוב הקצאת הקרקע למגורים בעת הסדרת הישוב, כך שהתפתחות הישוב בדור הנוכחי ובבא אחריו תוכל להעשות במתחמי המגורים, על-פי רשימת המקבצים הנוכחית. בכל מקרה עבודתנו אינה מייטרת עבודה מקצועית ומעודכנת בתחום זה והיא באה בעיקרה להצביע על כיוון ואמדין.

2 אנשים מבוגרים חסרי משפחה גרעינית.

3 נשים שניות ושלישיות לבעליהן.

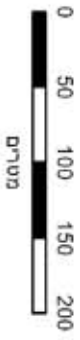
נספח ד

הכפר רכמה

דוגמה לחלוקה
פנימית של מקבץ

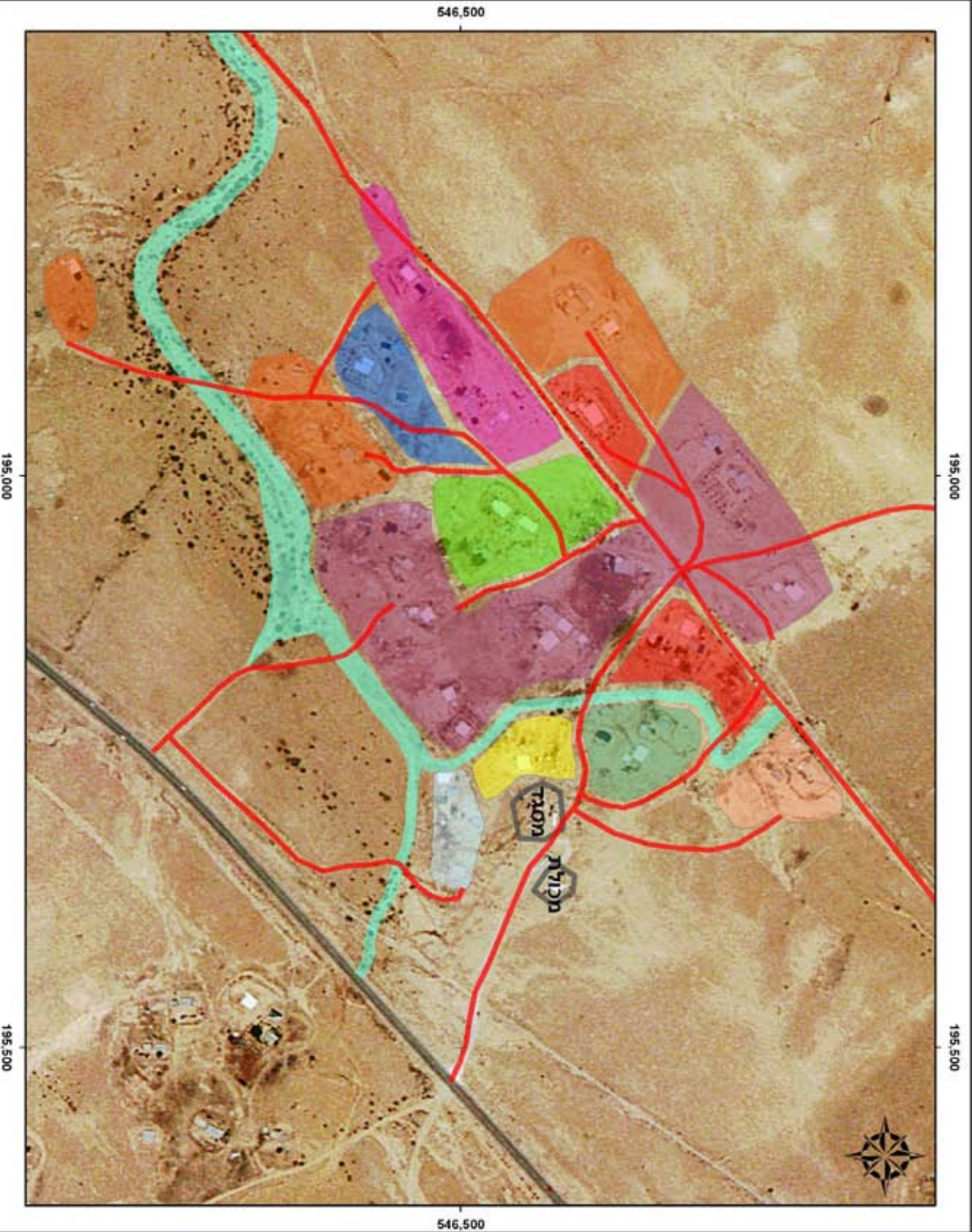
מקבץ פאריג'ת
על פי חלוקה
למשפחות מורחבות

מערכת דרכים
ואדי

במקום
بمكوم
BIMKOM

אפריל 2010

נספח ה':

סיכום פגישה בנושא מגורי קבע חוקיים של רכמה. מיום 27/05/09

משתתפים:

נציגות ראשי המשפחות ברכמה (רשימה בהמשך), משה משה (מנהל מקרקעי ישראל), אבי ורשבסקי (ירוחם)

(רשם: אבי)

אנחנו מתחילים מהלך מורכב יחסית של הכרה ביישוב רכמה, אם כיישוב עצמאי במסגרת אבו בסמה ואם כשכונה של ירוחם. התהליך תלוי בגורמים שונים-מועצת ירוחם שצריכה להביע תמיכה, ועדה מחוזית, אישור של המועצה הארצית לתכנון ובניה, התמודדות עם התנגדויות שעשויות לצוץ מגורמים שונים כמו המשרד להגנת הסביבה, רשות שמורות הטבע ואחרים. תנאי הכרחי להתנעת התהליך הוא הסכמה של אנשי רכמה לתהליך והבהרה חדה של השאלה מי כלול בתהליך הזה ומי לא. נציגי המשפחות שנכחו בפגישה הודיעו שהם תומכים בתהליך ורואים את עצמם חלק ממנו. כדי למצות את הנושא הזה תיערך רשימה ממצה ומלאה של כל בתי האב בשבט וכל מי שכלול בבתי האב. הרשימה דרושה גם כדי לוודא שיש הסכמה רחבה וגם כדי להתחיל תהליך תכנוני רחב שלוקח בחשבון ריבוי טבעי ומסתכל עשרות שנים קדימה.

שאלות וסוגיות שעלו במהלך הדיון:

- מה קורה בתקופת הביניים עד שנוצר יישוב קבע? – ייערך הסכם משפטי שיסדיר בניה בתקופת הביניים ויגדיר איפה, כמה ואיך.
- לפי איזה מפתח יחולקו הנחלות, מה יהיו העלויות הכרוכות, מה יהיה היקף השטח שכל משפחה תקבל? – כל הנושאים האלה ידונו רק אחרי שיהיה ברור מה היקף השטח המדובר ומה כמות המשפחות בשבט. החלוקה תהיה שיוויונית.

פעולות להמשך:

- באחריות עודה להציג רשימה של כל בתי האב בשבט ושל כל החברים בכל בית אב.
- משה משה יתחיל תכנון גס וכללי כדי לקבל מושג סביב נ.צ. 195760/545620 בו ימוקם כנראה הגן.
- באחריות אבי לבקש תרשים סביבה ממנהנדס המועצה של ירוחם ובו המחשבות של המועצה בנושא.

נציגי השבט שנכחו בפגישה והביעו את רצונם להיות חלק מהתהליך:

1. סאלם פריג'את

2. חרנק עאיש
3. קשחר סאלם
4. ג'ומעה סגאורכ
5. עיד ארינק
6. עלי אלעתיקה
7. סאלם זנון
8. פארג' אלעמראת
9. עלי זנון
10. ג'ומעה זנון
11. עימאד אלכאלב
12. עודה כלאב
13. סלימן זנון
14. מחמד כלאב
15. סאלם דלאעה
16. עודה זנון
17. חסן אלעמראת
18. סלימן אלבאדרני / איזו אריסין
19. סלימן דלאטיה
20. סלימן כלאב
21. מוסי אלבשחר
22. עטאלה אלחמאיסה